

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В. о. директора навчально-наукового
інституту соціології та медіакомунікацій

В'ячеслав НІКУЛІН

29 серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АКАДЕМІЧНИЙ СВІТ: МЕРЕЖІ, АГЕНТИ, ІДЕОЛОГІЇ»
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 Соціологія
освітня програма ОНП «Соціологія»
спеціалізація _____
вид дисципліни вибіркова
факультет Навчально-науковий інститут соціології та медіакомунікацій

2025/ 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

29 серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Борисов Роман Ігорович – кандидат соціологічних наук, доцент закладу вищої освіти
кафедри соціології соціологічного факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології соціологічного факультету

Протокол від 27 червня 2025 року № 20

В.о. завідувачки кафедри соціології
соціологічного факультету

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Соціологія»

Гарант освітньо-наукової програми «Соціологія»

Віль БАКІРОВ

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від 28 серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії
соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “**Академічний світ: мережі, агенти, ідеології**” складена відповідно до освітньо-наукової програми “Соціологія” третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 054 Соціологія.

Вивчення навчальної дисципліни “**Академічний світ: мережі, агенти, ідеології**” відбувається із використанням дистанційного курсу “**Академічний світ: мережі, агенти, ідеології**”, який створений на платформі LMS Moodle.

Предметом курсу є академічний світ як соціальний простір, структурований мережами співробітництва та конкуренції, населений агентами з різними формами капіталу та стратегіями, й організований ідеологіями, що легітимізують певні форми знання та владні ієрархії. Спираючись на класичні роботи з соціології науки та порівняльні дослідження академічних систем, у курсі аналізуються історичні трансформації університетів, національні моделі академічних кар'єр, циркуляція знання між центрами та периферіями, а також перформативна влада експертизи. Особлива увага приділяється рефлексивному аналізу власної позиції дослідника в полі, критичному розумінню механізмів виробництва та легітимації наукового знання, а також етико-політичним дилемам академічної праці.

Міждисциплінарні зв'язки: історія науки та техніки; соціологія науки, соціологія знання, історія соціології; історія філософії; філософія; логіка.

Лекції за навчальною дисципліною проводитимуться із застосуванням платформи ZOOM з використанням постійного посилання. 15-20% часу кожної лекції присвячено для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу. Семінарські заняття проводитимуться в дистанційній формі із застосуванням платформи ZOOM з використанням постійного посилання. Зворотний зв'язок з викладачем протягом вивчення курсу здійснюватиметься також за допомогою групи в месенджері та електронної пошти. Адреса викладача r.i.borysov@karazin.ua.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета дисципліни: критичний аналіз академічного світу як соціального простору, де переплітаються мережі співробітництва, агенти зі своїми інтересами та капіталами, а також ідеологічні системи, що формують саме знання.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- розвинути рефлексивне розуміння академічного поля як соціального простору, структурованого різними формами капіталу, та навчити критично аналізувати власну позицію, траєкторію та стратегії в цьому полі;
- забезпечити знання національних академічних систем з акцентом на механізми селекції, кар'єрні траєкторії, роль патронажу та інституційні ідеології;
- дослідити механізми конструювання канонічного знання, циркуляції теорій між національними та дисциплінарними контекстами, а також геополітику знання в системі "центр-периферія";
- проаналізувати перформативну владу академічної експертизи та сформулювати етичне розуміння відповідальності дослідника.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
4-й	
Лекції	
6 год.	
Практичні, семінарські заняття	
18 год.	
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
96 год.	
Індивідуальні завдання – не передбачено	
Контрольні роботи – 2	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті

Фахові компетентності:

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у соціології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з соціології та суміжних галузей.

СК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, глибоке розуміння англійських наукових текстів за напрямом досліджень

СК03. Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.

СК04. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

СК06. Здатність ініціювати та реалізовувати інноваційні комплексні проекти у сфері соціології та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство під час їхньої реалізації.

СК07. Здатність аналізувати та оцінювати сучасний стан, тенденції розвитку соціології.

СК08. Здатність ефективно діяти у просторах вітчизняної та зарубіжної наукової періодики (підготовка рукописів, обирання оптимальних журнальних редакцій, вибір стратегій публікації тощо)

СК10. Здатність визначати, рефлексувати та описувати власні методологічні принципи та методи соціологічного дослідження в залежності від об'єкту і предмету, використовуючи можливості міждисциплінарних підходів та суміжних дисциплін (філософія, історія тощо).

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Програмні результати навчання:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з соціології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН02. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми соціології державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

РН04. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу соціальних досліджень, наявні соціологічні дані.

РН05. Планувати і виконувати прикладні та/або теоретичні дослідження з соціології та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН06. Критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН08. Розробляти і викладати спеціальні дисципліни з соціології у закладах вищої освіти, здійснювати навчально-методичне забезпечення освітнього процесу.

РН09. Глибоко розуміти загальні принципи та методи соціально-поведінкових наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері соціології та у викладацькій практиці.

РН10. Вміти планувати та рефлексувати свій оригінальний вклад на основі власного дослідження, співвідносити його з вже наявними результатами, бачити обмеження вжепроведеного та перспективи подальшого дослідження, що фундуються на отриманому вкладі.

РН11. Ефективно комунікувати в різних комунікативних просторах; зберігати толерацію та коректно захищати свою позицію; розробляти алгоритми наукової аргументації, ведення наукових дискусій.

Окрім того здобувачі повинні:

Знати:

- основні теоретичні підходи до соціології науки та знання та їхні епістемологічні передумови;
- базові закономірності та тенденції еволюції національних академічних систем;
- історичні трансформації університету;
- механізми структурування академічного поля: форми капіталу, мережі влади, процеси канонізації, циркуляція знання;
- основні загрози академічній автономії: політичний тиск, комерціалізація, метрифікація, прекарізація, епістемологічна закритість;
- зв'язок між інституційними контекстами, національними епістемологічними стилями та дисциплінарними практиками виробництва знання

вміти:

- аналізувати академічні практики та інституції як соціальні феномени через призму концептів поля, капіталу, габітусу, мережі, перформативності;
- рефлексувати власну позицію в академічному полі (participant objectivation) та усвідомлювати соціальні детермінанти власного дослідницького бачення;
- проводити порівняльний аналіз національних академічних систем, ідентифікувати їхні специфічні механізми селекції, легітимації та відтворення;
- деконструювати ідеологічні припущення в дисциплінарних традиціях, епістемологічних режимах та інституційних моделях університету;
- картувати формальні та неформальні мережі академічного світу, виявляти механізми влади в циркуляції знання та конструюванні канонів;
- застосовувати інструменти соціології науки (мережевий аналіз, етнографія, порівняльний та історичний методи) до дослідження власної дисципліни та академічного контексту.

1.8. Пререквізити: вказати перелік дисциплін, що передують вивченню даної дисципліни
Вивчення даної дисципліни передбачає попереднє освоєння слухачами таких курсів:

«Філософські засади наукового пізнання»

«Соціологія XXI століття»

«Методологія та методи соціологічного дослідження»

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Homo Academicus – анатомія академічної особистості.

Академічне поле як автономний соціальний простір: структура позицій, логіка боротьби за визнання, специфічні форми капіталу. Типологія академічних капіталів: науковий капітал (чистий vs інституціоналізований), інституційний капітал (адміністративна влада, контроль над ресурсами), культурний капітал, символічний капітал. Габітус ученого: інкорпоровані диспозиції, "практичне відчуття гри", соціальні детермінанти академічної особистості (клас, гендер, етнічність, покоління).

Академічні траєкторії як результат взаємодії габітусу та структури поля: стратегії входження, накопичення та конвертації капіталів, критичні точки кар'єри (PhD, tenure, професура). Класові, гендерні та етнічні патерни відтворення в академії. Типи академічних агентів.

Рефлексивна епістемологія: об'єктивація як методологічний принцип, усвідомлення власної схоластичної точки зору, об'єктивація суб'єкта об'єктивації. Академічна особистість як соціальний продукт: ілюзія автономії, механізми влади, габітус. Можливості та межі рефлексивності.

Тема 2. Історичні типи академічних агентів

Німецькі "мандарини" (Bildungsbürgertum) як особлива соціальна страта освіченої еліти: генезис у XIX столітті, монополія на культурний капітал, ідеологія Bildung як самоціль vs практична освіта. Інституційна структура німецького університету: ієрархія ординарних та екстраординарних професорів, академічний прекаріат, габілітація як ритуал входження в касту. Ідеологічні основи мандаринів: культ Kultur vs Zivilisation, неогуманізм, ідеалізм, антиматеріалізм, уявлення про університет як острів автентичності в модернізованому світі.

Криза німецьких мандаринів (1890-1933): масовізація університетів, демократизація та виклик культурній монополії, втрата соціального престижу освічених станів. Типологія реакцій на модернізацію за Рінгером: ортодокси (захисники класичної Bildung), модерністи/прагматики (прийняття соціальних реформ, емпіризму, професіоналізації), ірраціоналісти (культурний песимізм, Lebensphilosophie, екзистенціалізм, романтичний антимодернізм). Політична радикалізація частини мандаринів: від культурного консерватизму до "консервативної революції", рецепція нацизму як можливості відновлення культурної гегемонії, колапс академічної автономії після 1933 року.

Порівняльна перспектива: французька академічна еліта (Grandes Écoles, République des professeurs) vs німецькі мандарини – різні моделі взаємин з державою та суспільством. Габітус мандарина: дистанція від практики, презирство до "масової культури", патерналізм, культивування "внутрішності" (Innerlichkeit), мова як маркер належності до еліти. Уроки історії: чи існують "неомандарини" в сучасній академії, загрози культурного песимізму та антимодернізму, питання про відповідальність інтелектуалів перед суспільством, парадокси автономії університету.

Тема 3. Як стають професорами - порівняльна соціологія кар'єр

Національні моделі академічних кар'єр: США (tenure track, publish or perish, географічна мобільність), Німеччина (Habilitation, W-система, федералізм), Франція (concours, agrégation, дуалізм grande école vs університет), Велика Британія (RAE/REF, старі vs нові університети). Ключові виміри порівняння: ступінь формалізації vs роль неформальних мереж, меритократія vs патронаж, вік досягнення стабільності (tenure), роль держави vs автономія інституцій, академічна мобільність vs інбридинг.

Гендерні та класові патерни в різних системах: "leaky pipeline" та механізми виключення жінок, соціальне відтворення та роль соціального походження, різниця в балансі формальних процедур і неформальних зв'язків між країнами. Стратегії накопичення капіталу залежно від національного контексту: публікаційні стратегії (національні vs міжнародні журнали), значення міжнародної мобільності, конвертація різних форм капіталу в різних системах, навігація між формальними правилами та неформальними очікуваннями.

Тема 4. Архітектура академічних мереж

Формальні академічні мережі: університети та дослідницькі інститути як вузли глобальної системи знання, професійні асоціації (дисциплінарні товариства, національні та міжнародні організації), міжнародні співробітництва та консорціуми, грантові агенції як структуруючі інституції. Неформальні мережі: "invisible colleges" (епістемічні спільноти, що діляться парадигмою), наукові школи та інтелектуальні рухи, конференційні мережі та workshop culture, соціальні медіа як нові простори академічної соціабельності.

Національні академічні системи як мережеві структури: централізовані моделі (Франція, СРСР) з єдиними стандартами та державним контролем, федеративні моделі (Німеччина, США) з різноманітністю та конкуренцією між центрами, гібридні системи (Велика Британія, пострадянські країни). Мережі патронажу vs формальні процедури: наукові школи радянського/пострадянського типу, французькі академічні династії, "old boys networks" в британських університетах, American invisible colleges.

Мережева влада та нерівності: престижні університети (Ivy League, Oxbridge, Grandes Écoles) як центри мереж, "Matthew effect" та накопичення переваг, gatekeepers (редактори, рецензенти, члени комітетів) як ключові вузли, гендерні та географічні асиметрії в мережах співпраці та цитування. Мережевий аналіз як інструмент дослідження: візуалізація співробітництв та цитувань, виявлення кластерів та bridges, центральність (degree, betweenness, closeness) як показники влади в полі.

Тема 5. Транснаціональні мережі та циркуляція експертизи

Кейс народження Soviet Studies в США (за Енгерманом): трансформація від класичної славістики до policy-oriented area studies, роль Холодної війни у формуванні нових дисциплінарних конфігурацій, philanthropic foundations (Ford, Carnegie, Rockefeller) як архітекти транснаціональних мереж знання. Держава як замовник та спонсор експертизи: військово-академічний комплекс, інституційні центри (Harvard Russian Research Center, Columbia), програми мовного навчання та fieldwork, циркуляція емігрантів як епістемічного ресурсу.

Експертиза як товар та влада: від академічного знання до policy advice, revolving door між університетом, державою та think tanks, перформативність експертного знання (як радянологи конструювали образ СРСР), self-fulfilling prophecies та feedback loops між дискурсом та політикою. Криза експертизи 1991 року: чому радянологи не передбачили колапс СРСР, проблема епістемологічної закритості, етичні дилеми дослідження "ворога", трансформація area studies після Холодної війни.

Транснаціональні епістемічні мережі: area studies як глобальний феномен (Советологія, Орієнталізм, China studies), порівняння національних традицій (американська Sovietology vs німецька Ostforschung vs британська Kremlinology), мовні режими та їх політика, географія fieldwork та етика доступу. Сучасні паралелі: експертиза щодо Росії після 2014/2022, народження Ukraine studies, як уникнути пасток радянології (орієнталізм, есенціалізм, служіння владі), деколонізація area studies та епістемології з Півдня.

Тема 6. Циркуляція знання та модельні випадки

Канонічні дослідницькі об'єкти та сайти (за Краузе): чому деякі кейси стають "класичними" (Чиказька школа та міські дослідження, Самоа Маргарет Мід, фінансові ринки МакКензі), роль доступності, теоретичної продуктивності, інституційної підтримки та символічного капіталу дослідників у канонізації. Географія знання: центри vs периферії виробництва знання, чому Чиказька школа вивчала Чикаго, а не Калькутту, постколоніальна критика об'єктів дослідження (хто кого вивчає?), мовні ієрархії (англійська як *lingua franca* vs локальні наукові мови).

"Traveling theories" (Саїд, Кліффорд): як теорії мігрують між дисциплінарними та національними контекстами, трансформації значення при перенесенні (Фуко у Франції vs Фуко в США), умови успішної циркуляції (перекладачі, *cultural brokers*, інституційні канали). Механізми канонізації: цитування як ритуал визнання, включення в *syllabi* та підручники, нагороди та *commemoration*, роль *gatekeepers* у створенні канону, гендерні та расові упередження в процесах канонізації (чиї голоси стають класичними?).

Тема 7. Політична історія дисциплін

Дисципліни та держава: колоніальне коріння соціальної антропології (за Міллсом – "difficult folk" як об'єкти/суб'єкти колоніального управління), Холодна війна та народження *area studies* (за Енгерманом – *Soviet Studies* як відповідь на геополітичний виклик), націоналізм у німецькому контексті (за Рінгером – наука як *Kultur vs Zivilisation*). Політичні та ідеологічні контексти формування дисциплінарних кордонів: що було можливим/неможливим досліджувати, які питання ставали легітимними, як зовнішні події трансформували дисциплінарні пріоритети.

Від культурного песимізму до залучення: німецькі мандарини та ідеологія "чистої науки" як захист від модернізації, радянська модель партійності науки (наука для будівництва соціалізму), американський прагматизм та корисне знання, сучасна *impact agenda* та *Mode 2 knowledge production* (проблемно-орієнтоване дослідження). Трансформації відносин наука-суспільство: від башти зі слонової кістки до *public engagement*, комерціалізація знання, метрифікація "впливу", *tension* між академічною автономією та соціальною релевантністю.

Ідеологічні битви всередині дисциплін: позитивізм vs інтерпретативізм vs критична теорія, "science wars" 1990-х (*Sokal affair*), ворожнеча між "двома культурами" (Сноу), кількісна vs якісна методологія як ідеологічний конфлікт. Політичні трансформації та дисциплінарні кризи: 1968 рік та радикалізація соціальних наук, розпад СРСР та криза радянології, 9/11 та нова хвиля *area studies*, #MeToo та *feminist turn*, деколонізація *curriculum* як сучасний виклик.

Тема 8. Інституційні ідеології та університетські моделі

Класичні моделі університету як ідеологічні конструкти: гумбольдівська модель (Німеччина) з принципом єдності дослідження та викладання, ідеологією *Bildung* як самоцілі, професорською автономією та семінарським методом; наполеонівська модель (Франція) з централізацією, професійною підготовкою для державної служби, *concours* як меритократичним ритуалом та дуалізмом *Grandes Écoles* vs університети; *Oxbridge* модель (Велика Британія) з *collegiate system*, *tutorial method*, вихованням джентльменів та відтворенням еліт; *Land-grant* модель (США) з демократизацією доступу, практичним знанням, служінням локальним спільнотам та підприємницьким університетом.

Ідеологія *Bildung* та її трансформація (за Рінгером): від емансипаторського проєкту Просвітництва (самовдосконалення через освіту, культивування автономної особистості) до консервативного захисту культурної еліти проти модернізації та демократизації, загальна освіта vs професійна підготовка як ідеологічна дихотомія, трансформація університету з

місця формування Kultur на "фабрику дипломів". Системи відтворення академічної еліти в різних моделях: німецька габілітація як тривалий ритуал ініціації з високою роллю патронажу, французький *concours* як формально меритократична, проте класово забарвлена процедура (культурний капітал як передумова успіху), американський *tenure track* з *peer review* та формальною мобільністю (і важливістю неформальних мереж), британська трансформація від *collegiate patronage* до *REF-driven competition*.

Сучасні трансформації та гібриди: Болонський процес як спроба гармонізації vs критика американізації європейського простору вищої освіти, "excellence" як глобальна ідеологія, неолібералізація університету – *New Public Management*, перетворення студентів на клієнтів, викладачів на надавачів послуг, знання на товар, метрифікація (*impact factor*, *h-index*, *university rankings*) як технологія управління, культура аудиту та звітності, комерціалізація досліджень. Пострадянські трансформації: від радянської моделі (централізація, ідеологічний контроль, наукові ступені як номенклатурні позиції) до гібридних систем, що поєднують формальну болонізацію з неформальними практиками патронажу, імітаційні реформи та *path dependency*.

Ідеологія *rankings* (*Shanghai*, *Times Higher Education*, *QS*) та їхній вплив на інституційні стратегії, копіювання "успішних" моделей (зазвичай англо-американських) vs адаптація до локальних контекстів, *tension* між глобальною конкурентоспроможністю та локальною релевантністю, питання мовної політики (публікувати англійською vs підтримувати національні наукові мови). Механізми селекції (формалізовані vs неформальні), роль патронажу, вік стабілізації кар'єри, автономія університетів vs державний контроль, джерела фінансування.

Тема 9. Епістемологічні ідеології та дисциплінарні культури

Національні епістемологічні стилі як історично сформовані способи виробництва знання: німецький ідеалізм з дихотомією *Geisteswissenschaften* vs *Naturwissenschaften*, методологією *Verstehen* (розуміння) vs *Erklären* (пояснення), герменевтичною традицією та культом теоретичної глибини; французький раціоналізм (Дюркгейм, Бурдьє) з акцентом на соціальні структури vs індивідуальна агентність, *Cartesian clarity*, *grandes théories* та *esprit de système*; англо-американський емпіризм з індуктивізмом, *quantitative turn*, *pragmatism*, акцентом на "facts" та *operational definitions*; радянський діалектичний матеріалізм з партійністю науки, практикою як критерієм істини, *historical materialism* як обов'язковою рамкою.

Циркуляція епістемологій між контекстами: німецький ідеалізм мігрує в американську соціологію через структурний функціоналізм, французька теорія в американській академії 1970-80-х трансформується на "French Theory" з втратою політичного контексту, постколоніальні студії як *reverse flow* (Саїд, Співак, Бхабха повертають критику в метрополії). Епістемічні культури (Кнорр-Цетіна): як різні дисципліни створюють різні режими знання – експериментальна фізика vs молекулярна біологія, лабораторна робота vs робота в полі, що вважається "даними", "доказом", "теорією". Ідеологія об'єктивності та її критика: позитивістська презумпція "погляду нізвідки" vs феміністична критика (Харауей) ситуаційне знання, *standpoint theory* (сильніше знання з маргінальних позицій), питання про можливість/бажаність нейтральності в соціальних науках, політика позиційальності (*researcher positionality*) як епістемологічна та етична вимога.

Тема 10. Перформативність знання, кризи та майбутнє академії

Перформативність знання: конструювання реальності науковими моделями. Перформативність у соціальних науках: психологічні категорії формують саморозуміння суб'єктів, економічна теорія змінює економічну поведінку, соціологічні концепти (*social*

capital, cultural capital, precariat) входять у публічний дискурс та трансформують соціальні практики. Етика та відповідальність: відповідальність за наслідки свого дискурсу, питання про етику дослідження "ворога", про служіння владі vs критичну автономію.

Кризи академічних систем – історичні паралелі. Сучасна глобальна криза академії: неолібералізація (metrics, rankings, commercialization), прекаризація академічної праці, populist backlash проти експертів (post-truth politics, недовіра до науки), кризи легітимності (replication crisis, science wars).

Альтернативні моделі та рухи опору: slow science movement (проти publish or perish culture), публічна соціологія (М. Буравой) – діалог з широкою публікою, спільне продукування знання з неакадемічними акторами (community-based research, citizen science), деколоніальний університет.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Homo Academicus – анатомія академічної особистості	12	1	2			9						
Тема 2. Історичні типи академічних агентів	12		2			10						
Тема 3. Як стають професорами - порівняльна соціологія кар'єр	12	1	2			9						
Тема 4. Архітектура академічних мереж	12	1	1			10						
Тема 5. Транснаціональні мережі та циркуляція експертизи	12		2			10						
Тема 6. Циркуляція знання та модельні випадки.	12	1	2			9						
Тема 7. Політична історія дисциплін	12		2			10						
Тема 8. Інституційні ідеології та університетські моделі	12	1	2			9						
Тема 9. Епістемологічні ідеології та дисциплінарні культури	12		2			10						
Тема 10. Перформативність знання, кризи та майбутнє академії	12	1	1			10						
Усього годин	120	6	18			96						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Homo Academicus – анатомія академічної особистості	2
2	Історичні типи академічних агентів	2
3	Як стають професорами - порівняльна соціологія кар'єр	2
4	Архітектура академічних мереж.	1
5	Транснаціональні мережі та циркуляція експертизи	2
6	Циркуляція знання та модельні випадки	2
7	Політична історія дисциплін	2
8	Інституційні ідеології та університетські моделі	2
9	Епістемологічні ідеології та дисциплінарні культури	2
10	Перформативність знання, кризи та майбутнє академії	1
	Всього	18

Навчальна програма курсу передбачає аудиторні (лекційні та семінарські) заняття та самостійну роботу студентів.

Лекції проводяться в формі лекцій-дискусій та передбачають розгляд найскладніших та найбільш дискусійних питань теми та їх обговорення.

Семінарські заняття включають виконання практичних завдань, дискусію з обов'язкової літератури та доповіді. Доповідь на семінарі – це усний виступ за темою, яка поглиблює чи розширює перелік питань, розглянутих на лекції. Теми доповідей представлені в завданнях по кожній з тем курсу. Джерела підбирають самостійно та за допомогою консультації з викладачем. Доповідь має розвивати компетенції академічного виступу, тому виголошується усно, уникаючи безпосереднього читання, протягом не більш ніж 10 хвилин. Схвалюється використання допоміжних аудіо та візуальних матеріалів.

Метою семінарських занять є представлення здобувачами тих теоретичних знань, які були отримані ними під час лекцій, а також у результаті самостійного засвоєння рекомендованої літератури; поглиблення розуміння різноманітних процесів, що відбуваються в області найсучасніших теоретико-методологічних розробок за останні чверть століття, шляхом дослідження першоджерел мовою оригіналу або у перекладі, здійснення компаративного аналізу різних теорій та парадигм, а також звернення до метатеоретизування.

Для підготовки до семінару здобувачі отримують перелік питань для обговорення та відповідний список літератури.

В рамках семінарів здобувачам пропонуються різні форми роботи: групові дискусії із зазначених у переліку питань; робота в малих групах; організація «круглого столу» на обрану здобувачами тематику; презентації (або лекції-презентації), присвячені висвітленню того чи іншого теоретичного матеріалу з курсу «Академічний світ: мережі агенти, ідеології».

Самостійна робота студентів за курсом передбачає підготовку до семінарських та практичних занять, презентацію усної доповіді на семінарському занятті, проведення студентської лекції, модерування чи оцінювання, підготовку до модульних контрольних робіт, іспиту, а також написання та представлення наукової статті.

Залік проводиться в письмовій формі та передбачає 2 типи завдань: питання на пояснення та завдання з критичного аналізу. Максимальна оцінка заліку – 40 балів.

5. Завдання для самостійної роботи

Метою самостійної роботи здобувачів є опрацювання тих теоретичних знань, які були отримані ними під час лекційних занять, а також завдяки самостійному засвоєнню рекомендованої літератури та додаткових наукових джерел, самостійно знайдених здобувачами; більш глибокий аналіз процесів, що відбуваються в академічному світі XXI століття, що може здійснюватися як завдяки вторинному аналізу соціологічних теоретичних досліджень, так і в результаті авторського аналізу; підготовка здобувачів до виконання контрольних робіт та написання залікової роботи.

Кожна тема навчального курсу вимагає відповідної самостійної роботи, яка включає в себе: ознайомлення з рекомендованою літературою; вторинний аналіз результатів соціологічних досліджень, присвячених предмету курсу; підготовку контрольних робіт, передбачених навчальним планом, а також підготовку до залікової письмової роботи.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Homo Academicus – анатомія академічної особистості	9
2	Історичні типи академічних агентів	10
3	Як стають професорами - порівняльна соціологія кар'єр	9
4	Архітектура академічних мереж.	10
5	Транснаціональні мережі та циркуляція експертизи	10
6	Циркуляція знання та модельні випадки	9
7	Політична історія дисциплін	10
8	Інституційні ідеології та університетські моделі	9
9	Епістемологічні ідеології та дисциплінарні культури	10
10	Перформативність знання, кризи та майбутнє академії	10
	Всього	96

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи
1.	Підготовка до семінарських занять
2.	Підготовка до письмових контрольних робіт, передбачених навчальним планом
3.	Робота з науковими джерелами
4.	Підготовка до письмової залікової роботи

Протягом курсу здобувачі ведуть рефлексивний щоденник обсягом приблизно 500 слів щотижня, в якому аналізують власну позицію в національній академічній системі, шукають історичні паралелі з описаними в текстах ситуаціями (наприклад, яким типом академічного агента вони себе відчують) та рефлексують над тим, як прочитані матеріали резонують з їхнім досвідом. Цей щоденник є простором для розвитку рефлексивної свідомості.

Здобувачі пишуть дві **контрольні роботи** протягом семестру. Перша контрольна робота (1000 слів) присвячена автоетнографії власної академічної траєкторії в порівняльній

перспективи: здобувач аналізує свій шлях в контексті національної системи, порівнює її з іншими моделями (використовуючи типологію, надану під час лекції) та ідентифікує, які форми капіталу є найбільш цінними у його конкретному контексті. Друга контрольна робота (1000 слів) фокусується на історичному аналізі дисципліни: здобувач може обрати політичну історію своєї дисципліни (подібно до аналізу Міллса або Енгермана), дослідити трансформацію дисципліни в період певної кризи або порівняти національні традиції у своїй галузі.

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

7. Методи навчання

Під час викладання дисципліни використовуються словесні методи: лекції, пояснення, бесіди, колективні та індивідуальні дискусії, робота з навчальною та науковою літературою. Курс складається з лекційних (пасивні, активні та інтерактивні лекції) та семінарських занять. Лекції, пояснення, бесіди, дискусії, діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання, групові консультації; коментарі під час заняття від викладача, робота з навчальною та науковою літературою.

Основними методами навчальної діяльності на семінарах є критичне читання (індивідуальне поза аудиторією та групове в аудиторії), полемічне обговорення, критичне осмислення.

Під час самостійного опрацювання матеріалу студенти знайомляться з першоджерелами і працями дослідників, збирають матеріали для доповідей на семінарських заняттях, готуються до написання контрольних робіт, готуються до написання підсумкової залікової роботи.

Здобувачеві рекомендується:

- Законспектувати матеріали лекцій та основну літературу, рекомендовану до розгляду на семінарських заняттях.
- Підготувати тези та виступити з доповіддю за темами, які розглядаються на семінарських заняттях.
- Брати активну участь в обговоренні проблемних питань курсу під час семінарських дискусій.

Здобувачеві необхідно:

- Підготувати індивідуальні розробки на семінари з курсу «**Академічний світ: мережі, агенти, ідеології**», представити їх в очній формі або в заочній (надавши їх викладачеві).
- Підготуватися до написання підсумкової (залікової) письмової роботи.

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи
1.	Освоєння та прочитання першоджерел зі списку літератури
2.	Підготовка до семінарських занять, аналіз емпіричних кейсів
3.	Підготовка самостійних розробок та конспектів для презентації очно (семінарські заняття) або заочно.
4.	Підготовка текстів та презентацій на семінарські заняття (або для заочної презентації).

Види навчальної діяльності (змішане навчання)

Лекції					
	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок
Тема 1. Homo Academicus – анатомія академічної особистості	Вступна	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Тексти; відеоконференція	Питання для самоперевірки; Робота з кейсами; Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу
Тема 3. Як стають професорами - порівняльна соціологія кар'єр	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Тексти; відеоконференція	Питання для самоперевірки; Робота з кейсами; Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу
Тема 4. Архітектура академічних мереж	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Тексти; відеоконференція	Питання для самоперевірки; Робота з кейсами; Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу
Тема 6. Циркуляція знання та модельні випадки	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Тексти; відеоконференція	Питання для самоперевірки; Робота з кейсами; Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу
Тема 8. Інституційні ідеології та університетські моделі	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Тексти; відеоконференція	Питання для самоперевірки; Робота з кейсами; Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу
Тема 10. Перформативність знання, кризи та майбутнє академії	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Тексти; відеоконференція	Питання для самоперевірки; Робота з кейсами; Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу

Семінари					
Тема 1. Homo Academicus – анатомія академічної особистості	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)	Опитування	- Пошук відповідей на питання; - різнорівневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація,	Діалог, групове обговорення	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача

			проект тощо)		
Тема 2. Історичні типи академічних агентів .	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 3. Як стають професорами - порівняльна соціологія кар'єр	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 4. Архітектура академічних мереж .	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 5. Транснаціональні мережі та циркуляція експертизи	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 6. Циркуляція знання та модельні випадки	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 7. Політична історія дисциплін	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 8. Інституційні ідеології та університетські моделі	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 9. Епістемологічні ідеології та дисциплінарні культури	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 10. Перформативність знання, кризи та майбутнє академії	Діяльність в аудиторії; діяльність в аудиторії (в залежності від потреби)		- Пошук відповідей на питання; - різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	- Усна відповідь; - виконання практичного завдання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача

8. Методи контролю

Навчальна діяльність за курсом складається з аудиторної та позааудиторної активності. **Підсумкова форма контролю за курсом** – залік.

Навчальні методи: пояснювально-ілюстративний метод, дидактичний дискурс, пропонування проблемних завдань, моделювання конкретних дослідницьких ситуацій, робота в дискусійних групах. **Семінарські (практичні) заняття** передбачають групову роботу: колективне обговорення, дискусії щодо соціологічного вивчення проблем соціальних комунікацій.

Лекційні заняття проводяться у формі лекції-дискусії та містять розгляд викладачем основних понять та концепцій курсу та їх зв'язків, обговорення дискусійних питань.

Семінарські заняття дають змогу аспірантам зробити виступ у дискусії, а також зробити презентацію з критичного аналізу.

Виступ у дискусії на семінарі – це усна презентація з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії має продемонструвати знання матеріалів лекції й рекомендованої літератури, а також власну точку зору того, хто виступає щодо дискусійного питання та аргументацію щодо неї. **Критерії оцінювання виступу в дискусії:** знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади); демонстрація навичок критичного мислення; самостійність, аргументованість.

Здобувачі пишуть **дві контрольні роботи** протягом семестру. Перша контрольна робота присвячене автоетнографії власної академічної траєкторії в порівняльній перспективі: здобувач аналізує свій шлях в контексті національної системи, порівнює її з іншими моделями (використовуючи типологію, надану під час лекції) та ідентифікує, які форми капіталу є найбільш цінними у його конкретному контексті. Друга контрольна робота (1000 слів) фокусується на історичному аналізі дисципліни: здобувач може обрати політичну історію своєї дисципліни (подібно до аналізу Міллса або Енгермана), дослідити трансформацію дисципліни в період певної кризи або порівняти національні традиції у своїй галузі.

Поточний контроль реалізується в формі оцінки виступів в дискусії на семінарі. Критерії оцінювання - див вище.

Підсумковий контроль проводиться в формі заліку. Письмовий залік передбачає 2 типи завдань: питання на пояснення та завдання з критичного аналізу. **Критерії оцінки питання на пояснення:** відповідність тексту відповіді питанню; використання понять та концепцій курсу; вірне тлумачення понять та концепцій курсу; логічність та зв'язність викладу; грамотність. **Критерії оцінки завдання з критичного аналізу:** оригінальність відповіді; відповідність питанню; використання понять та концепцій курсу; використання прикладів з повсякденного життя, художніх творів тощо; логічність та грамотність.

Підсумковий контроль з курсу здійснюється у системі Moodle.

Методи контролю в умовах змішаної форми навчання

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40. Час виконання – до 90 хвилин.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумковий семестровий контроль (залік)	Сума
Робота на семінарських заняттях	Контрольні роботи (2)		
20 балів	40 балів	40 балів	100

*Для допуску до підсумкового семестрового контролю здобувач повинен набрати не менше **20 балів** із навчальної дисципліни під час поточного контролю, виконання індивідуального завдання.*

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Робота на семінарах.

3 бали – послідовний, логічний, обґрунтований виклад матеріалу; вміння вільно формулювати та аргументувати висновки, застосовувати отримані знання до аналізу конкретних соціальних ситуацій.

2 бали – неповний виклад матеріалу; вміння систематизувати й узагальнювати інформацію, але неспроможність її аналізувати й формулювати аргументовані висновки.

1 бал – спрощений і неповний виклад матеріалу з допущенням помилок; невміння систематизувати й узагальнювати інформацію.

Контрольні роботи, передбачені навчальним планом. Завдання до кожної контрольної роботи представлені в творчій формі. Здобувач, використовуючи концепції та розробки, з якими він був ознайомлений протягом курсу, має виконати конкретне завдання з практичними та емпіричними елементами: Оцінюється за 20-бальною шкалою, виходячи з таких критеріїв:

16-20 балів. Робота виконана повністю самостійно, концепти використано адекватно їхньому змісту та визначенням, наведено ключові поняття та їхню операціоналізацію, емпірика та практика вбудовані в теоретичну рамку коректно.

12-14 балів. Робота має певні елементи несамостійності; більша частина концептів використана адекватно змісту та визначенням; ключові поняття та їхня операціоналізація наведені, але в недостатньому чи неповному вигляді чи кількості; вбудовування емпірики та практики в теоретичну рамку має недоліки.

6-10 балів. Робота в основному є несамостійною, лише простежуються певні елементи самостійності; всі або майже всі концепти використані без узгодження зі змістом та визначенням; ключові поняття та їхня операціоналізація не наведені або наведені в основному чи повністю некоректно; між емпірикою та практикою, з одного боку, та теоретичною рамкою, з іншого, майже чи зовсім немає поєднання.

1-5 бали. Робота повністю несамостійна; концепти використані без розуміння їхнього сенсу, структури та ієрархії; текст хаотичний, не простежується жодного порядку; поняття ненаукові або використовуються недисципліновано; емпірика, практика та теорія взагалі ніяк не пов'язані, згадуються суто ритуально і розірвано.

Залікова робота. Виконання завдань залікової роботи оцінюється за 40-бальною шкалою, виходячи з таких критеріїв:

35-40 балів – знання програмного матеріалу мають системний характер; повний, правильний, послідовний, логічний виклад матеріалу з відсутністю помилок; здатність до систематизації, узагальнення та аналізу інформації, до вільного формулювання аргументованих висновків; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

31-34 бали – знання й розуміння програмного матеріалу в повному обсязі; повний, послідовний, логічний, аргументований виклад матеріалу; здатність до систематизації, узагальнення та аналізу інформації, до вільного формулювання аргументованих висновків; допущені незначні помилки не впливають в цілому на загальне вирішення завдань.

21-30 балів – знання й розуміння тільки основного програмного матеріалу; спрощений і неповний виклад матеріалу, коли завдання в основному виконані, але студент не володіє матеріалом глибоко, його знання мають розрізнений характер; здатність до систематизації й узагальнення інформації, але неспроможність її аналізувати та

формулювати аргументовані висновки; допущені окремі помилки, що вплинули на загальне вирішення завдань.

11-20 балів – знання й розуміння основного програмного матеріалу мають поверхневий характер; спрощений і непослідовний виклад матеріалу; здатність до систематизації й узагальнення інформації, але неспроможність самостійно робити висновки; допущені суттєві помилки, що вплинули на загальне вирішення завдань.

0-9 балів – знання й розуміння основного програмного матеріалу мають неповний характер; спрощений і неповний виклад матеріалу з допущенням суттєвих помилок; нездатність до систематизації й узагальнення інформації; допущені суттєві помилки, що значною мірою вплинули на загальне вирішення завдань.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Підручники, навчальні посібники

1. Култаєва М. Д., Навроцький О. І., Шеремет І. І. Європейська теоретична соціологія XX–XXI століть : навч. посіб. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 328 с.
2. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: навч. посіб. / за ред. А. Ручки. Київ: Інститут соціології НАН України, 2007. 363 с.
3. Соціологічна енциклопедія / укл. В. Г. Городяненко. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.
4. Соціологія : навч. посібник / за ред. С. О. Макєєва. Київ : Знання, 2008. 566 с.
5. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / за ред. В. М. Пічі. Київ : Каравелла; Львів : Новий Світ-2000, 2002. 480 с.
6. Giddens A., Philip W. Sutton. Essential Concepts in Sociology. 2014.
7. Gordon M. (editor). The concise Oxford dictionary of sociology [1st publ. ed.]. Oxford University Press, 1994. VIII+573 pp.
8. Johnson H.M. A Short History of Sociology [Reprint ed.]. Routledge. Polity Press. 1998. 446 p.
9. Ritzer G. Encyclopedia of social theory [Vol 1, 1 ed.]. Sage Publications. 548 p. 2005.
10. Ritzer G., Ryan J.M. (editors). The Concise Encyclopedia of Sociology [1 ed.]. Wiley-Blackwell. 776 pp. 2011.
11. Scott J. A Dictionary of Sociology 4/e (Oxford Quick Reference) [4 ed.]. OUP Oxford. . 2014. 832 p.
12. Turner B. The Cambridge Dictionary of Sociology. Cambridge University Press, 2006. 709 pp.
13. Wright J. D. International encyclopedia of the social & behavioral sciences [Second edition]. Elsevier. 2015.

Базова

1. Саїд Е. Орієнталізм. Київ: Komubook, 2025. 536 с.
2. Jelewska Agnieszka (editor), Krawczak Michal (editor), Reid Julian (editor). Postcollectivity: Situated Knowledge and Practice (Studies in Critical Social Sciences, 284). Brill Academic Pub. 2024. 268 p.

3. Goldberg Sanford C. Foundations and Applications of Social Epistemology: Collected Essays. Oxford University Press. 2022. 256 p.
4. Leroux Robert, Thierry Martin, Stephen Turner. The Future of Sociology: Ideology or Objective Social Science? Routledge. 2022. 230 p.
5. Redner H. The Humanities, the Social Sciences and the University: A Study in Knowledge Production. Routledge. 2023. 226 p.
6. Stark D. (editor). Practicing Sociology: Tacit Knowledge for the Social Scientific Craft. Columbia University Press. 2024. 304 p.
7. Steinmetz G. The Colonial Origins of Modern Social Thought: French Sociology and the Overseas Empire. Princeton University Press. 2023. 576 p.
8. Бурдє П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія. Частина II: Чиказький воркшоп. Київ : Медуза, 2015. 224 с.
9. Танчер В., Скокова Л. Культуральна соціологія: «сильна програма» досліджень смислів соціального життя. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2009. № 4. С. 19–42.
10. Bourdieu P. Homo academicus. John Wiley and Sons. 1990. 376 p.
11. Bourdieu P. Science of Sociology and Reflexivity. University of Chicago Press. 2004. 129 p.
12. Comunello Francesca, Martire Fabrizio, Sabetta Lorenzo. What People Leave Behind: Marks, Traces, Footprints And their Relevance To Knowledge Society [1 ed.]. Springer. 2022. 356 p.
13. Connell R. Southern Theory. Routledge. 2007. 288 p.
14. Engerman D. Know your enemy. The Rise and Fall of America's Soviet Experts. 2010. 480 p.
15. Fricker Miranda, Peter J. Graham, David Henderson, Nikolaj J. L. L. Pedersen. The Routledge Handbook of Social Epistemology. Routledge. 2019. 512 p.
16. Haraway D. Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*. Vol. 14. #3. 1998. P. 575-599.
17. Knorr Cetina K. Epistemic cultures: how the sciences make knowledge. Cambridge: Harvard University Press, 1999. 110 p.
18. Krause M. Model Cases. On Canonical Research Objects and Sites. The University of Chicago Press. 224 p.
19. Lamont M. How Professors Think. Inside the Curious World of Academic Judgment. *Science Technology & Human Values*. №36 (3). P. 413-416.
20. MacKenzie D. An Engine, Not a Camera. How Financial Models Shape Markets. The MIT Press. 2006. 391 p.
21. Merton R. The Sociology of Science and Sociology as Science. Columbia University Press. 2010. 336 p.
22. Mills D. Difficult Folk? A Political History of Social Anthropology. Berghahn Books. 2010. 232 p.
23. Remedios F.X., Dusek V. (auth.). Knowing Humanity in the Social World: The Path of Steve Fuller's Social Epistemology [1 ed.]. Palgrave Macmillan UK. 2018. XVI+179 p.
24. Ringer F. The Decline of German Mandarins. Wesleyan University Press. 1990. 548 p.
25. Slaughter S., Leslie L. Academic Capitalism. Johns Hopkins University Press. 1997. 296 p.
26. Walsh Ph. Arendt Contra Sociology: Theory, Society and Its Science. Ashgate. 2015. 174 p.

Допоміжна

1. Falk W. The Decomposition of Sociology. Irving Louis Horowitz. *Journal of Sociology & Social Welfare*. Volume 22. Issue 3. September. Article 11. May 2015.

2. Steven Lukes and W. G. Runciman Relativism: Cognitive and Moral. <http://www.jstor.org/stable/4106865>.
3. Loet Leydesdorff The Knowledge-Based Economy: Modeled, Measured, Simulated. Universal Publisher Boca Raton, 2006. 380 pp.
4. Connolly W. Pluralism. Durham, NC: Duke University Press, 2005. 208 pp.
5. Connolly W. The Ethos of Pluralization. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1995. 243 pp.;
6. Ilnytskyi Denys Universities in the global knowledge economy: the eclectic paradigm* // International Economic Policy. – 2015. – № 1 (22). - pp. 121-154.
7. Kunz V. Rational Choice. Frankfurt ; New York, Campus Verlag, 2004. 175 p.
8. Maryanski A. The pursuit of human nature in sociobiology and evolutionary sociology // Sociological Perspectives. 1994. Vol. 37. № 3. P. 375–389.
9. Goldman A. Group knowledge versus group rationality: two approaches to social epistemology // A Journals of Social Epistemology 1:11—22(2004).
10. Schmitt Fr. F. Socializing Epistemology: // Socializing Epistemology. The Social Dimensions of Knowledge. Ed. by Fr. F. Schmitt. Rowman a. Littlefield publ., Inc., 2004.
11. Longino H. The Fate of knowledge in Social Theories of Science / Socializing Epistemology.
12. Longino H. Science, Power, Knowledge: Description and Prescription in Feminist Philosophy of Science / Feminist Epistemology. Lnd., 1993.
13. Kornblith H. A Conservative Approach to Social Epistemology // Socializing Epistemology.
14. Kitcher Ph. Contrasting Conceptions of Social Epistemology / Socializing Epistemology. The Social Dimensions of Knowledge. Rowman and Littlefield Publ., 1994.
15. Schmitt Fr. and Spellman J. Socializing Epistemology: A Bibliography / Socializing Epistemology. P. 289—310.
16. Forley R. Egoism in Epistemology / Socializing Epistemology.
17. Goldman A. Epistemic paternalism: Communication control in law and Society/ Journal of philosophy, 88. 1991. P. 113—131.
18. Rouse J. Knowledge and Power: Toward a Political philosophy of Science. Ithaca: Cornell University Press, 1987.
19. Latour B. Science in Action. Cambr., Hass. 1987.
20. Bloor D. Knowledge and Social Imagery. London, 1976; 2 edn. Chicago, 1991.
21. Ph. Pettit Group with Minds of Their Own.
22. List Christian. On the Many as One / Philosophy and Public Affairs 33 (4). P. 377—390.
23. List Christian. Group Knowledge and Group Rationality: A Judgment Aggregation Perspective / Episteme; a journal of social epistemology. 2005/ Vol. 2. № 1.
24. Rouse Joseph. Engaging Science. How to Understand Its Practices Philosophically. Cornell University. 1996.
25. Collier James H. (editor) The Future of Social Epistemology: A Collective Vision. Rowman & Littlefield Publishers. 2015. 300 p.
26. Di Iorio Francesco (auth.) Cognitive Autonomy and Methodological Individualism: The Interpretative Foundations of Social Life [1 ed.]. Springer International Publishing. 2015. 185 p.
27. Bardin Andrea (auth.). Epistemology and Political Philosophy in Gilbert Simondon: Individuation, Technics, Social Systems [1 ed.]. Springer Netherlands. 2015. 251 p.
28. Haddock Adrian , Alan Millar, Duncan Pritchard (Editor) Social Epistemology. Oxford University Press, USA. 2010. 391 p.
29. Agazzi Evandro, Echeverria Javier, Amparo Gomez Rodriguez. Epistemology and the Social. 2008. 232 p.
30. Fuller Steve. Social Epistemology. Indian University Press. 1991. 526 p.

31. Diesing Paul (auth.), Robert S. Cohen, Marx W. Wartofsky (eds.) Epistemology, Methodology, and the Social Sciences [1 ed.]. Springer Netherlands. 1983. 270 p.
32. Sohn-Rethel Alfred. Intellectual and Manual Labour: A Critique of Epistemology (Critical social studies). Macmillan Education UK. 1978. 132 p.

10. Посилання на інформаційні ресурси

Бібліотека ім. В.Г. Короленка	http://korolenko.kharkov.com/nov_catal.htm
Інститут соціології НАН України	http://www.i-soc.kiev.ua/institute/
Українська служба BBC	http://www.bbc.co.uk/ukrainian/
Українська служба радіо Свобода	http://www.radiosvoboda.org/
Сайт Європейської соціологічної Асоціації	http://www.europeansociology.org/about-esa
Щорічник Міжнародної соціологічної асоціації (MCA)	http://www.annualreviews.org/loi/soc
Сайт International Sociological Association	https://www.isa-sociology.org/en/conferences/world-congress/
Сайт Соціологічної асоціації України	https://sau.in.ua/
ЮНЕСКО. Офіційний сайт	http://www.unesco.org/en
ООН. Офіційний сайт	http://www.un.org
ЄС. Офіційний сайт	http://europa.eu/